

بسم الله الرحمن الرحيم

افول قدرت سیاسی آمریکا از دیدگاه امام خامنه ای (زید عزه)

صدیقه بازمانده^۱

چکیده

آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم و پیروزی در جنگ سرد به عنوان یک ابرقدرت در جهان ظاهر شد و با همراهی تعدادی از متحدان خود توانست در سطح بین الملل یکه تاز باشد. در چند سال اخیر مشکلات و مسایل درونی آمریکا از یک طرف و روی کار آمدن قدرت های سیاسی و اقتصادی جدید از طرف دیگر افول این کشور را به یک مسئله در سطح سیاسی تبدیل کرده است. لذا بررسی اندیشه مقام معظم رهبری به عنوان یکی از متفکران و نظریه پردازان افول آمریکا از جهت سیاسی می تواند تعیین کننده جهت گیری های سیاسی کشور ایران باشد. و در این تحقیق با هدف شناسایی افول سیاسی آمریکا با روش توصیفی-تحلیلی ابعاد افول آمریکا از جهت سیاست داخلی و خارجی از بیانات رهبر از سال ۱۳۷۶ تا ۱۴۰۰ مستخرج و بررسی شده است. که مهمترین ابعاد افول این کشور از جهت سیاست داخلی انتخاب ترامپ، اختلاف شدید بین ایالت ها، ضعف ساختاری و...، و از جهت سیاست خارجی، ضعف دیپلماسی، شکست در کشورهای خاورمیانه، تنزل جایگاه آمریکا در محیط بین الملل و..... می باشد.

کلیدواژه ها: ایالات متحده آمریکا، افول سیاسی، هژمونی، مقام معظم رهبری.

^۱. طلبه سطح دو حوزه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها) رفسنجان

مقدمه

توجه به ظهور و افول قدرت‌های جهان، یکی از جنبه‌های مهم سیاست‌گذاری می‌باشد. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ایالات متحده آمریکا به عنوان قدرت برتر جهان ظهور کرد و با برتری در عرصه‌های سیاسی، نظامی، اجتماعی و اقتصادی توانست سلطه و هژمون^۱ خود را بر جهان تحمیل کند.^۲ روند جهان تک قطبی به همین منوال در جریان بود تا با ظهور بازیگران جدید، سلطه آمریکا در جهان خدشه دار شد. ظهور چین به عنوان قدرت نو ظهور در زمینه اقتصاد و فناوری، ظهور انقلاب اسلامی ایران به عنوان قدرت نو ظهور ارزشی و ایدئولوژیک، و همچنین روسیه جدید به عنوان یک رقیب سنتی، جریان قدرت در جهان را از تک قطبی به چند قطبی تغییر داد.^۳

طبق نظر فوکویاما، دوره اوج هژمونی آمریکا از سال ۱۹۸۹ همزمان با فروپاشی دیوار برلین تا بحران مالی سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۹، کمتر از بیست سال طول کشید. او معتقد است که مشکلات داخلی آمریکا همانند موریانه‌هایی، تخته زیرین هژمونی جهانی این کشور را از درون نابود کردند. از طرفی وی معتقد است که یکی از دلایل اصلی افول قدرت و هژمونی آمریکا، دو قطبی شدن جامعه و شکاف‌های داخلی آمریکاست.^۴

در خصوص افول قدرت آمریکا می‌توان به اندیشه‌های امامین انقلاب نیز توجهی ویژه داشت. همان طور که امام خمینی در نامه‌ای خطاب به گورباچف، فروپاشی و اضمحلال

^۱. سلطه و رهبری

^۲ حسن محمد میرزائی، بررسی تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر افول هژمونی آمریکا، فصل نامه مطالعات بیداری اسلامی، سال یازدهم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱ش، ص ۳۲.

^۳ شهره پیرانی و آرش سعیدی راد، افول سیاسی ایالات متحده آمریکا؛ زمینه‌ها و دلایل، فصلنامه مطالعات راهبردی آمریکا، سال اول، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۰ش، ص ۱۵۱.

^۴ فرانسیس فوکویاما، پایان تاریخ و انسان واپسین، ترجمه عباس و زهره عربی، تهران، خنکده، ۱۳۹۰ش، ص ۵۱.

شوروی را پیش بینی کرد، مقام معظم رهبری نیز افول آمریکا را با ادبیاتی مانند: افول موریانه- وار و غرق شدن همچون کشتی تایتانیک مطرح کرده است.^۱ البته باید به این نکته توجه داشت که در هنگام کاربرد مفهوم افول نباید به طور مطلق آن را معادل فروپاشی یا تجزیه به شکلی که برای اتحاد جماهیر شوروی اتفاق افتاد، در نظر گرفت. تجزیه، فروپاشی و افول در عین حالی که مفاهیمی نزدیک به هم هستند، اما با یکدیگر تفاوت‌های اساسی دارند.

تجزیه به معنای تقسیم هژمون‌ها به بخش‌های کوچک‌تر است. در این فرایند، هژمون قدرتمند به دلایل فرهنگی، قومی، مذهبی یا سیاسی به بخش‌های کوچک‌تر تجزیه می‌شود. برای مثال، پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، کشورهای جدیدی مانند روسیه، اوکراین و بلاروس شکل گرفتند که هر کدام سیاست‌های مستقل خود را داشتند.

فروپاشی به معنای تخریب و تمام شدن ساختار هژمون است. این مفهوم به وضوح بیان می‌کند که هژمونی کاملاً نابود شده است و دیگر قدرتی باقی نمانده است؛ برای مثال، پس از جنگ جهانی دوم، هژمونی آلمان نازی دچار فروپاشی شد و دولت آلمان به دست دولت‌های متفقین تحت تأثیر قرار گرفت.^۲ افول به معنای کاهش تدریجی قدرت و تأثیر هژمون‌هاست. در این فرایند، هژمون‌ها تحت تأثیر عوامل داخلی و خارجی قرار می‌گیرند که باعث کاهش توان و تسلط آن‌ها می‌شود؛ برای مثال در قرون وسطی، هژمونی چون امپراتوری روم به تدریج قدرت خود را از دست داد و به افول رفت.^۳

در زمینه افول سیاسی آمریکا مقالاتی نوشته شده از جمله چهار چوب مفهومی افول آمریکا نوشته محمد علی فاطمی نیا، پژوهش‌های اجتماعی سیاسی.

^۱ سید مهدی سید محسنی باغسنگانی، نظریه افول آمریکا از نگاه آیت الله خامنه‌ای، فصلنامه مطالعات راهبردی آمریکا، سال دوم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۱ش، ص ۲۶.

^۲ محمد رضا دهشیری، افول قدرت نرم آمریکا؛ دلایل و پیامدها، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال هشتم، شماره ۱۹، زمستان ۱۳۹۷ش، ص ۵۱.

^۳ همان.

همچنین مقاله سید مهدی سید محسنی باغسنگانی، نظریه افول آمریکا از نگاه آیت الله خامنه‌ای، فصلنامه مطالعات راهبردی آمریکا، که با نرم افزار کدگذاری نمونه های هدفمند از بیانات مطالب نوشته شده است.

در این مقاله به بررسی دیدگاه و نظریه‌های مقام معظم رهبری به عنوان متفکر سیاسی پرداخته می شود.

اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر از آن جهت است که با استفاده از اندیشه‌های مقام معظم رهبری، به مبحث افول تدریجی قدرت ایالات متحده آمریکا در فضایی کاملاً علمی می‌پردازد و مبانی افول آمریکا در اندیشه مقام معظم رهبری را به صورت یک نظریه به جامعه علمی کشور ارائه می‌کند.

پرسش اساسی پژوهش حاضر عبارت است از اینکه: افول سیاسی آمریکا در منظومه فکری مقام معظم رهبری چیست؟

طبق بیانات ایشان، اینکه در وضع سیاسی آمریکا یا در وضع اجتماعی و اقتصادی آمریکا چه اتفاقاتی افتاده و دارد می‌افتد، باید در محاسبات این مقاله وارد بشود؛ زیرا فرصت مناسبی برای جمهوری اسلامی ایران است که بتواند در عرصه روابط و نظام بین‌الملل حداکثر بهره را در جهت رسیدن به اهداف و منافع ملی خود ببرد.

مفاهیم تحقیق

هژمونی

هژمونی واژه‌ای یونانی است که در روزگار جدید برای اولین بار توسط رابرت کوهن به جهت توضیح نقش آمریکا در نظام جهانی، وارد گفتمان روابط بین‌الملل شد و به معنای سلطه و رهبری یک کشور در نظام بین‌الملل است. مکاتب نظری روابط بین‌الملل تعریف متفاوتی از هژمونی داشته‌اند. در رویکرد سنتی که مبتنی بر قدرت سخت است، بهره‌مندی از زور و اجبار، کنترل ساختار نظام بین‌الملل و توان جهت دهی به رفتار واحدها، مساوی با قدرت هژمونیک بود و دولت هژمون بزرگ‌ترین قدرت جهان با برتری نظامی و اقتصادی تعریف می‌شود.

کرده‌اند، ان‌شاءالله به توفیق الهی، به کمک الهی روزبه‌روز هم بهتر خواهند شد، مشکلات اقتصادی‌شان هم به کوری چشم شما برطرف خواهد شد.^۱

۲-۶- مرتجع‌ترین حکومت‌های منطقه متحد آمریکا

مقام معظم رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین (علیه السلام) فرمودند: یک دلیل بر قدرت جمهوری اسلامی، همین ائتلاف‌هایی است که آمریکا در منطقه انجام می‌دهد. اگر آمریکا می‌توانست در مقابل جمهوری اسلامی کار مورد نظر خود را انجام بدهد، احتیاج نداشت با این کشورهای روسیاهِ بدنامِ مرتجع، در منطقه ائتلاف تشکیل بدهد و از آنها کمک بخواهد و برای ایجاد اغتشاش و ناآرامی و ناامنی از آنها کمک بگیرد؛ این نشان‌دهنده‌ی این [قدرت] است. البته دشمنی‌های آنها، دشمنی‌های آمریکا، روزبه‌روز بیشتر شده است، نفرت ملت ایران هم از آمریکا روزبه‌روز افزایش پیدا کرده است.

۲-۷- شکست داعش با همت مردان مومن

حضرت آیت الله خامنه‌ای در دیدار بسیجیان گفتند: شما ملاحظه کردید این چند توطئه‌ی پی‌درپی که در این منطقه، آمریکا و صهیونیسم و ارتجاع عرب و دیگران به وجود آورده بودند، همه با اقتدار جمهوری اسلامی نابود شد، از بین رفت؛ یکی از آنها همین مسئله‌ی گروه تکفیری غیر انسانی داعش بود که خب بحمدالله با همت جوانان، با همت مردان مؤمن، با همت کسانی که نیروی مقاومت را قبول داشتند، نابود شد، از بین رفت؛ خب این کار کوچکی نیست، کار خیلی بزرگی است! در خود بعضی از این کشورهای مجاور ما هم گاهی باور نمی‌شد که می‌توان این چنین عملی را، این چنین حرکتی را انجام داد، اما خب وادار شدند، وارد میدان شدند، موفق شدند، باور کردند. پیام جمهوری اسلامی، پیام انقلاب، این جور به سطح ملتها و به گوش ملتها میرسد.^۲

۲-۸- شکست تحریم‌ها و تهدیدها

^۱. بیانات رهبری ۱۳۹۶/۱۰/۱۹

^۲. بیانات رهبری ۱۳۹۶/۰۹/۰۱

رهبر انقلاب اسلامی در خطبه‌های نماز جمعه تهران می‌گویند ما این تحریمها را می‌خواهیم بر ایران اعمال کنیم تا ایران را وادار به عقب نشینی کنیم؛ حالا مثلاً در قضیه ی هسته ای. پس همه ی دنیا فهمیدند که این تحریمها برای فشار بر ایران، برای عقب نشینی در قضیه ی هسته ای و قضایای دیگر است. خب، وقتی ما عقب نشینی نکردیم، چه اتفاقی می افتد؟ این تحریمها برای این است که ایران را وادار به عقب نشینی کنند، ایران هم که عقب نشینی نخواهد کرد؛ نتیجه این می شود که هیبت غرب و هیبت تهدیدهای غرب در چشم این ملت‌های منطقه که قیام کردند، می شکند و عزت ملت ایران و قدرت ملت ایران در چشم اینها زیاد میشود؛ و این به نفع ماست.^۱

۲-۹- تنزل جایگاه آمریکا در محیط بین الملل

مقام معظم رهبری در دیدار اساتید دانشگاه‌ها در زمینه تنزل جایگاه آمریکا فرمودند: یکی دیگر از نشانه های این تحول اساسی ای که در نقشه ی دنیا انسان احساس می کند، افول وجهه ی آمریکاست. آمریکا به عنوان قدرت اول ثروت و علم و فناوری و نظامی دنیا، چندین دهه با وجهه زندگی کرد؛ که همین وجهه موجب شد نفوذ پیدا کند.

در دهه های اول نیمه ی دوم قرن بیستم، این وجهه در اوج بود. در ایران خود ما همین جور بود؛ دولت ملی ای مثل دولت مصدق که از زیر بار انگلیس می گریخت، به دامن آمریکا پناه میبرد؛ این وجهه بود. در همه ی دنیا یک چنین حالتی بود. امروز این وجهه به طور کامل از بین رفته است؛ یعنی آمریکا به عنوان یک متهم در دنیا مطرح است. دولت آمریکا در هیچ کشوری، میان هیچ ملتی، یک وجهه ی عمومی ندارد.^۲

۲-۱۰- مرگ بر آمریکا شعار بسیاری از کشورها، بی آبرویی آمریکا در سازمان

ملل

۱. بیانات رهبری ۱۳۹۰/۱۱/۱۴

۲. بیانات رهبری ۱۳۹۱/۰۵/۲۲

رهبر انقلاب اسلامی در خطبه‌های نماز عید فطر در زمینه شعار مرگ بر آمریکا فرمودند: «مرگ بر آمریکا» دیگر جزو شعارهای اختصاصی ملت ایران نیست؛ در بسیاری از کشورها گفته می‌شود. یک دولت طرفدار ظلم، طرفدار جنگ، طرفدار انباشت تسلیحات، طرفدار سلطه‌ی بر ملتها، طرفدار زورگوئی، دخالت در همه جا، یک چنین عنوانی پیدا کرده؛ این هم یکی از نشانه‌هاست؛ بنابراین تحول در سطح جهان، یک امر قطعی است.^۱

۲-۱۱- خروج از پیمان‌های بین‌المللی

امام خامنه‌ای در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام در زمینه مطالبه‌ی ایشان از مسئولین فرمودند: گفتیم به طرف مقابل اعتماد نکنید. خوشبختانه اخیراً یکی از مسئولین محترم صریحاً گفت که ما به طرف مقابل هیچ اعتمادی نداریم و این خیلی چیز خوبی است. گفتیم به طرف مقابل اعتماد نکنید، به لبخند او فریب نخورید، به وعده‌ی نقد که می‌دهد — وعده‌ی نقد، نه عمل نقد — اعتماد نکنید، [چون] وقتی خرش از پل گذشت، برمی‌گردد و به ریش شما می‌خندد! اینقدر اینها وقیحند. امروز که یک تفاهم اولیه به صورت یک یادداشت و یک اعلامیه منتشر شده است و هنوز هیچ کار نشده است و خود طرفین می‌گویند که الزامی وجود ندارد، همین حالا که توانسته‌اند این مقدار حرکت را بکنند، شما دیدید رئیس‌جمهور آمریکا در تلویزیون ظاهر شد با چه ژستی، با چه ریختی!^۲

۲-۱۲- افول نفوذ و قدرت نرم آمریکا

رهبر انقلاب اسلامی در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان گفتند: بسیاری از سیاسیون معتبر دنیا و جامعه‌شناس‌های معتبر دنیا معتقدند که «قدرت نرم» آمریکا فرسوده شده است، در حال از بین رفتن است. قدرت نرم چیست؟ قدرت نرم این است که یک دولتی بتواند خواسته‌ی خود و نظر خود و عقیده‌ی خود را به اطراف بقبولاند و آنها را اقناع کند به نظر

^۱ بیانات رهبری ۱۳۹۱/۰۵/۲۲

^۲ . بیانات رهبری ۱۳۹۴/۰۱/۲۰

خود؛ این قدرت در آمریکا امروز رو به ضعف کامل و رو به فرسودگی کامل است؛ در زمینه‌های مختلف. حالا زمان دولت اوباما هم همین‌جور بود اما زمان این آقا که دیگر به طور واضح با او مخالفت می‌شود؛ در غالب زمینه‌هایی که او تصمیم می‌گیرد، در دنیا با او مخالفت می‌شود¹.

نتیجه

در اندیشه مقام معظم رهبری یکی از مهمترین زمینه‌های افول آمریکا، افول سیاسی می‌باشد که به دو شاخه داخلی و خارجی تقسیم می‌شود. در حوزه سیاست داخلی، افول در نوح حکومت، شکست در دموکراسی، نبود مفاهیم ارزشی و اخلاقی، رسوایی در انتخابات، و.... نام برد و در حوزه سیاست خارجی، میتوان به شکست نقشه‌ها در خصوص ایران، افول رهبری دنیا، شکست سیاسی در خاورمیانه، شکست در مبارزه با تروریسم و بوجود آوردن گروههای داعشی و ناکارمندی نظامی در حمایت از اسرائیل اشاره کرد.

¹. بیانات رهبری ۱۳۹۷/۰۷/۱۲

منابع

- (۱) آجورلو، حسین شماره سیاست خارجی جدید آمریکا؛ مطالعات راهبردی آمریکا سال اول تابستان ۱۴۰۰ شماره ۲.
- (۲) پیرانی، شهره و آرش سعیدی راد، افول سیاسی ایالات متحده آمریکا؛ زمینه‌ها و دلایل، فصلنامه مطالعات راهبردی آمریکا، سال اول، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۰ ش.
- (۳) خانی، محمد، استراتژی آمریکا در خلیج فارس با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران، اداره آموزش و پرورش معاونت سیاسی، کد پژوهش ۱۰۳۹۶، ۱۳۸۷ ش.
- (۴) دهشیری، محمد رضا، افول قدرت نرم آمریکا؛ دلایل و پیامدها، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال هشتم، شماره ۱۹، زمستان ۱۳۹۷ ش.
- (۵) سایت بیانات مقام معظم رهبری
- (۶) سعیدی، روح‌الامین، آیا ظهور ازدهای شرقی صلح آمیز خواهد بود، ماهنامه عصر اندیشه، سال پنجم، شماره ۲۰، مهر ۱۳۹۸ ش.
- (۷) سید محسنی باغسنگانی، سید مهدی، نظریه افول آمریکا از نگاه آیت الله خامنه‌ای، فصلنامه مطالعات راهبردی آمریکا، سال دوم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۱ ش.
- (۸) فاطمی نیا، محمد علی، چهار چوب مفهومی افول آمریکا، پژوهش‌های اجتماعی سیاسی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۱ ق
- (۹) فوکویاما، فرانسیس، پایان تاریخ و انسان واپسین، ترجمه عباس و زهره عربی، تهران، خنکده، ۱۳۹۰ ش.
- (۱۰) محمد میرزائی، حسن، بررسی تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر افول هژمونی آمریکا، فصل نامه مطالعات بیداری اسلامی، سال یازدهم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱ ش.